

HỒ SƠ TÁC PHẨM DỰ THI
LIÊN HOAN PHÁT THANH TOÀN QUỐC LẦN THỨ XVI – 2024

1. Tác phẩm:

- Tên tác phẩm: **Nút thắt thế kỉ**
- Thể loại: Chương trình phát thanh Tiếng Dân tộc
- Thời lượng: 29 phút 57 giây
- Thời gian phát sóng: 12h30 – 13h thứ 6, ngày 19/4/2024

2. Tác giả:

- Tên tác giả, nhóm tác giả: Và Thị Lia, Và A Tú, Quàng Văn Tuấn, Chá A Thành.
- Đơn vị: Đài Phát thanh – Truyền hình tỉnh Sơn La
- Địa chỉ đơn vị: Tổ 1, phường Quyết Thắng – TP. Sơn La – Tỉnh Sơn La
- Điện thoại liên hệ: Và Lia: 0976 025 778.
- Email: lievax78@gmail.com.

3. Nhóm cùng thực hiện tác phẩm:

- Người thể hiện: Và Thị Lia, Và A Tú
- Biên tập: Nguyễn Trường Chinh.
- Kỹ thuật viên dàn dựng: Quàng Văn Tuấn
- Đạo diễn: Nguyễn Trường Chinh.

4. Thông tin trên bằng khen:

- Tên tác phẩm: Nút thắt thế kỉ
- Tên tác giả, nhóm thực hiện: Và Thị Lia

XÁC NHẬN THỦ TRƯỞNG ĐƠN VỊ

Nguyễn Trường Chinh

Kịch bản chương trình Phát thanh chuyên đề tiếng Mông

Chủ đề: Nút thắt thế kỉ

Nhạc hiệu chương trình tiếng Mông

Dẫn nữ: Xin kính chào bà con và các bạn! Đã thành thông lệ, chúng ta lại gặp nhau trong chương trình phát thanh chuyên đề “chuyện trong nhà” được phát sóng thường kỳ hàng tuần của Đài PTTH Sơn La. Trong chương trình tuần này, chúng ta cùng trở lại với câu chuyện rất cũ, biết rồi, nói mãi nhưng vẫn vô cùng thời sự, đó là “tục” tổ chức tang lễ cho người quá cố trong một bộ phận cộng đồng người Mông.

(Voxpop - Trên nền khèn, trống tang)

Băng: 1. *Người chết để dài ngày hôi thối, ô nhiễm gây ảnh hưởng cho cả bản, người thân không thể đến viếng được”.*

Băng: 2. *Ép gia đình mổ bò sẽ gây mâu thuẫn, người đời ghét mình, con cháu phải gánh nợ”.*

Băng: 3. *Nếu mình không quy thì bảo mình không hiếu kính, cả đời sẽ không có lộc, là phải quy thôi”.*

Dẫn nam: Vâng, những chia sẻ đầy buồn chán, lo lắng của “người trong cuộc” mà các bạn vừa nghe hé mở phần nào thực trạng không thể vui trong việc tổ chức đám tang cho người chết ở một số vùng của đồng bào chúng ta.

Dẫn nữ: Tổ chức tang lễ dài ngày là tục lệ có từ ngàn đời của đồng bào dân tộc Mông. Tuy nhiên việc để người quá cố kéo dài gây ô nhiễm môi trường, ảnh hưởng nghiêm trọng đến sức khỏe con người. Đi đôi với đó là chi phí tang lễ trở thành gánh nặng với nhiều gia đình khi phải giết mổ nhiều trâu, bò, tổ chức ăn uống đông người kéo dài nhiều ngày. Với cam kết “5 có, 5 không” được Tỉnh uỷ Sơn La ban hành cách đây gần 20 năm đã từng bước nâng cao nhận thức cho bà con, nhiều nơi đã xoá bỏ được hủ tục lạc hậu. Tuy nhiên, còn khá nhiều vùng, việc gỡ nút thắt thế kỉ về ma chay trong đồng bào dân tộc Mông vẫn còn không ít khó khăn.

Dẫn nam: Đến nay, dù thế hệ con cháu đã nhận thức được những hệ lụy ma chay lạc hậu gây nên. Nhưng sức ép từ chính những người thân khiến họ chưa thể vượt qua. Giải pháp nào cho thực trạng này? Chương trình Phát thanh hôm nay với chủ đề “*Nút thắt thế kỉ*” sẽ đi tìm lời giải cho câu hỏi này!

Nhạc cắt

Phần I

Dẫn nữ: Nút thắt - Những bậc thánh nhân của đồng bào Mông.

Dẫn nam: Thưa bà con và các bạn! Trong những năm qua, mặc dù cấp ủy, chính quyền và Ban quản lý bản đã tích cực tuyên truyền, vận động bà con nhân dân thực hiện bản cam kết “5 có, 5 không” trong đồng bào dân tộc Mông; tuy nhiên nhiều hủ tục lạc hậu đã ăn sâu, ngấm vào máu thịt của đồng bào dân tộc Mông ở một số địa phương trên địa bàn tỉnh Sơn La. Đến nay, nhiều nơi, bà con vẫn u mê không thoát ra khỏi những hủ tục lạc hậu, nhất là trong tổ chức đám ma. Mời bà con và các bạn nghe phóng sự 1 với chủ đề “U mê”.

Phóng sự 1: U mê

(Đọc trên nền khèn, trống)

Bản người Mông vùng cao Chông Khua, xã Co Mạ, huyện Thuận Châu là một trong những bản điển hình trong việc duy trì hủ tục tang ma. Dù chính quyền xã và Ban quản lý bản cùng với những già làng, người có uy tín đã tích cực trong việc tuyên truyền, vận động bà con cho người chết vào áo quan, nhưng bà con lại xem những hủ tục lạc hậu này mới là bản sắc văn hóa, là tín ngưỡng của dân tộc, không thể thay đổi.

Anh Vừ Xuân Trĩa – Bí Thư, Trưởng bản Chông Khua, xã Co Mạ, huyện Thuận Châu, Sơn La, nói:

Bằng: “Dòng họ Vừ trong bản và anh em cùng ma dòng họ Vừ đang sinh sống ở một số nơi trên tỉnh Điện Biên, cũng như trên địa bàn xã Co Tông, Long Hẹ và Co Mạ, khi có người chết vẫn chưa có trường hợp nào cho vào áo quan”.

Ở 85 tuổi, ông Vừ Vả Chớ là một trong 5 người được ví như “cây đa, cây đề” của bản Chổng Khua. Rất tiếc, ông Chớ lại không đồng thuận với việc cho người chết vào áo quan. Ông Chớ cho rằng, từ bao đời nay, người Mông chết sau khi làm xong các thủ tục dưới chân cột nhà chính là gọi dê đa “Ndêx đaz”, người chết sẽ cho nằm trên hai thanh gỗ và tre đan lưới để treo lên tường gian nhà giữa; đây gọi là lễ “dựng ngựa”. Người Mông quan niệm đây là con bạch mã để người chết cưỡi đi trên quãng đường xa trở về với tổ tiên. Nếu cho người chết vào áo quan sẽ không có ngựa để cưỡi và không thể đi được đến nơi mà tổ tiên chờ đón. Đồng thời, người thân, họ hàng đến viếng sẽ không thỏa được lòng thương nhớ. **Ông Vừ Vả Chớ, chia sẻ:**

Ông Vừ Vả Chớ - Bản Chổng Khua, xã Co Mạ, huyện Thuận Châu, Sơn La.

Băng: “Tôi thấy nhiều người cho người chết vào quan tài chỉ nhìn thấy khuôn mặt, không thấy toàn thân, không biết con cháu nhà đó cho mặc quần áo như thế nào. Đây là lần cuối cùng nhìn thấy, để thỏa lòng thương nhớ với người chết, nên chúng tôi không nhất chí cho người chết vào quan tài. Sau này chết tôi cũng không muốn con, cháu cho tôi vào quan tài”.

Với suy nghĩ lạc hậu như thế, truyền từ thế hệ này qua thế hệ khác, bà con bản Chổng Khua cho rằng, nếu đưa người chết vào áo quan sẽ ảnh hưởng đến việc thờ cúng ma nhà, ảnh hưởng xấu đến tổ tiên và con cháu sau này.

Là người được đi học, ông Vừ Sua Thào biết rằng, việc để người chết lâu ngày trong nhà, không cho vào áo quan rất ô nhiễm khi cơ thể người chết thối rữa. Nhưng ông Thào cũng bất lực vì ông bà, cha mẹ của ông không chấp nhận.

Ông Vừ Sua Thào - Bản Chổng Khua, xã Co Mạ, huyện Thuận Châu, tỉnh Sơn La chia sẻ:

Băng: “Trước khi chết ông, bà đã dặn, nếu không thực hiện theo di nguyện của chúng tôi, con, cháu còn cố tình để chúng tôi vào quan tài thì chúng tôi sẽ không phù hộ. Bất kể con, cháu có tăng gia sản xuất, chăn nuôi hay học hành đều không đạt. Nếu muốn cho vào quan tài hãy để chúng tôi là những thế hệ ông bà chết hết đã; dân bản

mới được phép đổi mới. Do vậy, chúng tôi là con, là cháu thì đâu dám trái lời thế hệ ông, bà”.

Với quan niệm của đồng bào dân tộc Mông, khi người đã chết rồi phải có tiếng khèn dẫn lối, chỉ đường cho linh hồn về với tổ tiên và khi có người già chết, phải có 2 thợ khèn chính thổi phục vụ đám tang cho đến khi an táng xong. Ông Vũ Đăng Chổng, bản Cán Tỷ, xã Long Hẹ, huyện Thuận Châu là một trong những người thường xuyên được mời đi thổi khèn trong các đám tang; ông Chổng thường xuyên chứng kiến những đám tang kéo dài 4-5 ngày, thậm chí có đám kéo dài 6 đến 8 ngày mà thi thể người đã khuất luôn treo lơ lửng giữa nhà, thổi rửa. Sau mỗi đợt đi thổi khèn hít phải mùi hôi thối của người chết, ông không ăn uống được, nhiều lần phát ốm.

Ông Vũ Đăng Chổng – Bản Cán Tỷ, xã Long Hẹ, Thuận Châu, Sơn La

Băng: *“Để từ 5 - 6 ngày, người chết thối lắm, bản thân không muốn ăn cơm và mấy ngày, mấy đêm không được ngủ bản thân cũng gầy và ốm cả ra”.*

Bản Chổng Khua có 107 hộ với 559 nhân khẩu, hiện nay còn hơn chục người từ 70 đến 90 tuổi. Với những hủ tục lạc hậu đã ăn sâu, bám rễ vào máu thịt và tâm trí của bà con; do vậy người dân bản Chổng Khua không còn cách nào khác đành phải thuận theo ý các ông bà và cha mẹ; người chết vẫn để nằm trên hai thanh gỗ và tre đan treo lên phía trên gian nhà chính giữa để phơi mặt cho ruồi, nhặng bâu.

Ông Vũ Sua Thào - Bản Chổng Khua, xã Co Mạ, huyện Thuận Châu, tỉnh Sơn La chia sẻ:

Băng: *“Để người chết lâu ngày vào mùa hè nắng nóng thì thổi rửa làm cho ruồi, nhặng nhiều như tổ ong bay khắp nơi làm cho mình cũng không muốn ăn cơm, nhiều khi còn ốm cả ra. Còn phía trên gian giữa treo người chết thì rơi rớt, bắn đầy bên giới nền nhà”.*

Là Bí thư đảng ủy xã, ông Thào A Của luôn trăn trở, tìm cách vận động bà con thay đổi, tuy nhiên cũng là người con của đồng bào dân tộc Mông, sức ép từ tập tục vẫn khiến ông bất lực.

Đồng chí Thào A Cửa - Bí thư Đảng ủy xã Co Mạ, huyện Thuận Châu, Sơn La

Bằng: “Hiện nay, một số dòng họ chưa thực hiện theo, khi có người chết thì những người lớn tuổi trong bản không nhất trí cho vào áo quan, đây là việc khó khăn và phức tạp nhất”.

Bà con trong bản, nhất là thế hệ trẻ nhận thức được những hệ lụy to lớn từ tập tục ma chay vô cùng lạc hậu này. Nhưng sức ép từ chính những người thân thích, những bậc thánh nhân của làng bản khiến họ chưa thể vượt qua dù biết rằng, có những u mê thật sự./.

(Quảng bá trên nhạc Mông)

Dẫn nam: Bà con và các bạn đang nghe chương trình phát thanh chuyên đề “chuyện trong nhà” với chủ đề “Nút thắt thế kỉ”.

Dẫn nữ: Bà con và các bạn đang nghe chương trình phát thanh chuyên đề “chuyện trong nhà” với chủ đề “Nút thắt thế kỉ”.

Phần II

Dẫn nam: Nút thắt - Phép vua thua lệ làng.

Dẫn nữ: Với tục lệ lạc hậu, ở Sơn La một số nơi bà con người Mông không những không để người chết vào áo quan, mà còn tổ chức tang lễ dài ngày, ăn uống linh đình và nhất thiết phải mổ rất nhiều trâu, bò phục vụ cho lễ cúng. Người qua đời càng cao tuổi thì con cháu càng phải mổ nhiều hơn. Bất kể gia đình khó khăn, nghèo túng cũng buộc phải mổ ít nhất 2 đến 3 con trâu hoặc bò để cúng, nếu không sẽ không được phù hộ. Không biết niềm tin này linh ứng đến đâu, nhưng sau tang lễ nhiều gia đình nghèo lại ngay lập tức thêm đói vì đồng nợ chồng chất.

Phóng sự 2: Đưa tang, đón nợ

Nền sáo Mông

Việc tổ chức tang lễ nhiều ngày, lấy số lượng đầu trâu, bò để đo lòng thành kính, biết ơn của con cháu dành cho người chết là hủ tục đáng sợ, đeo bám dai dẳng. Ở nhiều

nơi, để đáp ơn sinh thành, ngoài tang chủ phải chuẩn bị thịt lợn, gà, dê để làm cỗ cảm tạ bà con trong bản, mỗi người con trai phải hiến tế ít nhất một con trâu hoặc bò để cúng. Kỳ lạ hơn, với quan niệm khi gia đình có mẹ qua đời thì ông cậu được mời đến mổ trâu, bò, còn nếu người quá cố là bố thì quyền quyết định này thuộc về bà cô. Bao đời nay, người Mông luôn xem trọng và đặt vai vế của bà cô và ông cậu lên vị trí cao nhất khi nhà có đám. Tiếng nói của bà cô và ông cậu là mệnh lệnh, không một ai dám làm trái. Và để thể hiện quyền uy của mình, nhiều bà cô, ông cậu được quyền quyết ép mổ bò thì con cháu cứ thế mà tuân lệnh.

Ông Vừ A Bẫy - Phó Bí thư Thường trực Đảng ủy xã Co Tòng, huyện Thuận Châu, tỉnh Sơn La than thở:

Băng: “Hiện nay vẫn có những gia đình mổ đến 7 - 8 bò, đây là phong tục lạc hậu; có những gia đình nghèo và khó khăn thật sự, ép buộc gia đình phải có trâu, bò mổ, sau khi vay nợ mua bò mổ lo tang xong, không có tiền trả, vợ chồng cãi nhau dẫn đến ly hôn; Còn chủ nợ thì kiện tới kiện lui đến tận xã, đây là vấn đề rất phức tạp hiện nay”.

Nền khèn trống

5 anh em Vàng A Dơ, bản Pha Khuông, xã Co Mạ là những nạn nhân của hủ tục này. Lúc mẹ Dơ qua đời, người anh cả của anh còn chưa biết bầu vú vào đâu để nuôi 4 đứa còn đang tuổi học sinh, nhưng ông cậu vẫn ép các cháu của mình vay nợ mua một con bò cho ông mổ để cúng mẹ chúng. Nỗi ai oán gánh nợ chồng lên nỗi đau mất mẹ của lũ trẻ.

Anh Vàng A Dơ – Bản Pha Khuông, xã Co Mạ, huyện Thuận Châu, Sơn La

Băng: “Năm mẹ tôi mất, anh cả vừa mới lấy vợ, 4 anh em còn nhỏ, các ông cậu đã ép chúng tôi phải có bò để họ mổ cho mẹ. Với lý do vì mẹ đã đẻ được 5 thằng con trai; mấy ông cậu ép từ sáng đến tối, cùng cuối còn bảo nếu không có bò mổ thì họ sẽ lấy dây thừng buộc mấy anh em chúng tôi vào cột xem có khóc ra tiếng bò không. Thật sự

họ ép người quá đáng lắm! Cuối cùng chúng tôi phải đi vay mượn để mua bò cho họ mổ”.

Nền khèn trống

Sau khi lo hậu sự cho mẹ xong, 5 anh em nhà Dơ đã gánh khoản nợ vài chục triệu. Mấy đứa em phải bỏ học đi làm thuê mấy năm trời mà nay vẫn chưa trả hết.

Một điểm đáng chú ý là với mỗi con trâu, bò được giết mổ thì tang chủ chỉ được sử dụng một chiếc bắp đùi và nội tạng, phần còn lại được chia đều cho những ông cậu bà cô quyền lực kia và thành viên ban tang lễ. Bất kể số lượng giết mổ bao nhiêu con thì tỷ lệ chia vẫn như vậy. Càng mổ nhiều trâu bò thì họ càng hưởng nhiều hơn. Có lẽ, đây cũng là một trong những lý do mà những người này luôn là lực lượng phản đối quyết liệt nhất chủ trương hạn chế giết mổ gia súc làm tang lễ theo tuyên truyền của cấp ủy, chính quyền địa phương.

Ông Giàng Xénh Thào - Bản Pá Hóc, xã Co Tòng, huyện Thuận Châu, Sơn La chia sẻ

Băng: *“Trong phong tục từ bao đời nay đã thực hiện như thế, nếu gia đình mình không thực hiện theo sẽ bị người đời nói, thậm chí cãi nhau, gây mất đoàn kết và mang tiếng cho rằng keo kiệt. Do vậy, chưa có gia đình nào dám nói, dám làm trái, dù mổ một con hay nhiều con thì đều chia hết”.*

Hủ tục nổi tiếp hủ tục khi những đứa cháu ngày nào còng lưng trả nợ, khi lớn lên trở thành những ông cậu, bà cô lại tiếp tục hành xử như thế với con cháu thế hệ sau. Gần đây, để tránh tiếng lợi dụng, những người này sáng tạo ra hình thức cúng sớm.

Ông Giàng Xénh Thào – Bản Pá Hóc, xã Co Tòng, huyện Thuận Châu, Sơn La lý giải:

Băng: *“Đây không phải là cách làm mới, mà mời các ông cậu đến mổ bò ăn trước là tránh gánh nặng cho con cái sau này; nếu gia đình có 5 ông cậu như vợ tôi thì tránh sau khi chết rồi con cái không có điều kiện mua đủ 5 con bò cho 5 ông cậu mổ, chỉ có*

một con để mời một ông mổ, những người không có bò để mổ sẽ phạt ý, thối mắc dẫn đến mất đoàn kết cho con cháu sau này.

Ông Thào A Cửa, Bí thư Đảng ủy xã Co Mạ, huyện Thuận Châu cũng từng trải qua những năm tháng cay đắng của con nợ sau đám tang của dân tộc mình. Giờ đây, với trọng trách của người đứng đầu xã, ông trần trối muốn làm thay đổi số phận của bà con, nhưng nhiều lúc thất vọng, bất lực vì “Phép vua thua lệ làng”. Ông Cửa cho biết:

Băng: *“Với góc độ của cấp ủy, chính quyền xã, chúng tôi không có thẩm quyền ép buộc bà con phải thực hiện, vì đó là phong tục ma chay đã gắn bó lâu đời với bà con. Do vậy, chúng tôi chỉ có thể tuyên truyền là chính”.*

Sau gần 20 năm triển khai thực hiện bản cam kết “5 có, 5 không” trong đồng bào dân tộc Mông, nội dung “không để người chết nhiều ngày, không để ngoài áo quan và mổ nhiều trâu, bò”. Tuy nhiên, với những tục lệ đã ăn sâu vào máu thịt và tâm thức bao đời nay của đồng bào dân tộc Mông vẫn là nút thắt khó gỡ ở nhiều địa phương.

Ông Vừ A Bẩy - Phó Bí thư Thường trực Đảng ủy xã Co Tòng, huyện Thuận Châu, tỉnh Sơn La

Băng: *“Để bà con thực hiện theo thì Tỉnh ủy cần có chủ trương rõ ràng chỉ đạo và thống nhất toàn bộ đồng bào Mông vùng cao; một người chết chỉ được mổ một con trâu, bò, nếu nhà nào mổ hơn thì phải phạt, mới giảm bớt khó khăn cho con cái những gia đình nghèo; nếu mổ nhiều trâu, bò chẳng giải quyết được vấn đề gì, lại mất tới hàng trăm triệu”.*

(Quảng bá trên nhạc Mông)

Nam: Tích cực thực hiện nếp sống văn minh trong tang lễ.

Nữ: Chung tay bài trừ các hủ tục lạc hậu.

Phần III

Nút thắt: Để không còn tiếng khèn ai oán.

Dẫn nữ: *Thưa bà con và các bạn!* Người Mông là dân tộc có tín ngưỡng sâu sắc và phục tùng quy ước lệ làng, dòng họ, nhiều đời ít thay đổi. Điều đó vừa giúp bảo tồn

hiều giá trị văn hóa truyền thống, nhưng cũng là rào cản khiến không ít hủ tục còn tồn tại, nhất là trong chuyện ma chay, gây nên gánh nặng nợ nần, những mâu thuẫn ngay trong gia đình. Tiếng khóc tiễn đưa người thân qua đời chưa dứt, thì tiếng than ai oán lại vang lên, day dứt.

Dẫn nam: Phải thay đổi...! Chấp nhận đổi đầu với phong tục tập quán lạc hậu, cũng là tinh thần quyết tâm của những con người đang tiên phong quyết không để còn những tiếng khèn ai oán nơi núi rừng Tây Bắc.

Phóng sự 3: Để không còn tiếng khèn ai oán

(Đọc trên nền khèn, trống tang)

Với giai điệu trầm buồn, Vừ A Dia nén nỗi buồn vào lòng cất lên tiếng du dương như muốn người cha vừa qua đời chia sẻ với mình. Đây là tiếng khèn dẫn lối, chỉ đường cho cha anh về với tổ tiên, nước mắt chảy dài, ngắt quãng..., Anh mong ông tha thứ và đồng thuận cho quyết định vô cùng khó khăn của mình, đó là đặt người cha vào áo quan theo đúng cam kết anh đã hứa với bí thư đảng ủy xã. Đồng thời, Vừ A Dia cũng chuẩn bị được 2 con bò để mổ cho bố vào sáng sớm hôm sau trước khi đưa tang. Vẫn theo phong tục, bà cô sẽ mổ một con và ông thầy cúng trong ban lễ tang sẽ mổ một con. Biết Dia trần trở chuyện hậu sự cho bố từ khi ông nằm viện nên bạn bè và cán bộ xã rất ủng hộ quyết định thay đổi của anh.

Anh Vừ A Dia - Bản Co Nhù, xã Co Tòng, huyện Thuận Châu, Sơn La, cho biết:

Bằng: “Bố tôi vừa mất tôi hôm qua, chúng tôi chỉ để tang trong 1,5 ngày và sáng sớm ngày mai sẽ đưa tang. Đồng thời, tôi sẽ đi đâu làm giương, chỉ mổ đúng 2 bò cho bố, để bà con trong bản làm theo”.

Với cuộc cách mạng xóa bỏ những hủ tục lạc hậu không cần thiết trong đời sống đồng bào Mông thật sự vô cùng gian nan, nhưng sau khi có bản cam kết “5 có, 5 không” từ năm 2007 đã góp phần làm thay đổi bản Phiêng Hỉnh, xã Nà Bó, huyện Mai Sơn. Theo anh Chá A Sừ, Bí thư Chi bộ, Trưởng bản cho biết, khi có cam kết “5 có, 5

không", chi bộ và ban quản lý bản đã tuyên truyền, vận động bà con trong bản thực hiện. Ban đầu vô cùng khó khăn, nhiều cán bộ xã, bản vì tiên phong thay đổi mà bị gia đình hắt hủi, có người bị gạch tên khỏi gia phả dòng họ. Nhưng rồi kiên trì vận động và trực tiếp hỗ trợ các gia đình có người qua đời, đến nay 8 dòng họ đồng bào dân tộc Mông trong bản đã thống nhất, đồng thuận ký cam kết với chi bộ, ban quản lý bản về thực hiện “5 có, 5 không”. Hiện nay, bản Phiêng Hinh có 86 hộ và 436 nhân khẩu, với 8 dòng họ và 3 nhóm Mông cùng sinh sống đoàn kết, đùm bọc, giúp đỡ lẫn nhau mỗi khi ốm đau, hoạn nạn. Khi bản có người chết, mỗi hộ đóng góp 200 ngàn đồng để giúp gia đình. Anh Chá A Sừ, bản Phiêng Hỳ, xã Nà Bó, huyện Mai Sơn cho biết:

Anh Chá A Sừ - Bản Phiêng Hỳ, xã Nà Bó, huyện Mai Sơn, Sơn La

Băng: “Có người chết thì chỉ mổ một con trâu hoặc con bò để phục vụ tang lễ, nếu gia đình không có điều kiện thì mổ lợn hoặc mua rau cỏ về để qua tang lễ cũng được. Trong cam kết nói rõ, dù các hộ đã chót được người thân ở nơi khác mời đi mổ bò đem về ăn rồi cũng không được phép mua bò cho họ đến mổ để trả. Đây là quy ước, hương ước, cả bản nhất chí ký và đã hơn chục năm nay không có gia đình nào làm trái”.

Một sự thay đổi khác là tục bắt con cái, cháu chắt quỳ gối phía dưới thi thể người chết, nghe trưởng ban lễ tang hát trường ca hàng đêm để nhận lộc, phúc của người chết. Âm ảnh với không khí ngọt ngào hồi thôi và cảm giác dọn người khi dùi bọ rơi lá tả từ thi thể thôi rữa nhiều ngày, ông Giàng A Tủa, người có uy tín bản Pá Liên, xã Phiêng Păn, huyện Mai Sơn đã mạnh dạn phá lệ. Đó là ngày bố và mẹ của ông mất, ông đã tuyên bố với dòng họ Giàng không nhờ trưởng ban lễ tang hát chúc tụng, dù có nhiều ý kiến trái chiều, nhưng ý ông đã quyết và sẽ chứng minh cho dòng họ Giàng thấy.

Ông Giàng A Tủa - Người có uy tín bản Pá Liên, xã Phiêng Păn, huyện Mai Sơn, Sơn La

Băng: “Để con, cháu quỳ gối cả đêm là thể hiện lòng hiếu kính với bố mẹ và nghe những lời chúc tụng để con cháu học hành thành tài, đỗ đạt và đi làm quan đều

không có căn cứ. Có thành tài hay không, có được làm quan hay muốn giàu có thì bản thân phải cố gắng học tập, học hỏi. Tôi không tin nên không quý, nhưng con cái của tôi cũng học hành, đỗ đạt và được làm cán bộ”.

Mặc dù là một xã vùng cao biên giới còn gặp nhiều khó khăn, trình độ nhận thức của bà con không đồng đều, nhưng cấp ủy, chính quyền xã đã xác định để giữ gìn và phát huy những giá trị văn hóa tốt đẹp của dân tộc, đồng thời loại bỏ những tục lệ lạc hậu dườm dề không cần thiết. Những năm qua, xã Phiêng Pần đã phát huy tốt vai trò người đứng đầu cấp ủy, chính quyền, của cán bộ, đảng viên, bí thư, trưởng bản và các trưởng dòng họ bằng hành động cụ thể, đổi mới trong tang ma, cưới xin và đổi mới tư duy trong sản xuất, phát triển kinh tế.

Đồng chí Lù A Dũa - Bí thư Đảng ủy xã Phiêng Pần, huyện Mai Sơn, Sơn La

Băng: *“Sau khi có bản cam kết “5 có, 5 không”, chúng tôi đã tổ chức hội nghị triển khai tới cán bộ xã, các trưởng dòng họ và đảng viên là những người đi đầu trong việc loại bỏ những hủ tục lạc hậu; người chết phải cho vào áo quan và không xẻ thịt chia hết cho ban lễ tang như trước đây”.*

Là một tỉnh miền núi, với 12 dân tộc anh em, trong đó đồng bào dân tộc Mông chiếm trên 14% và sinh sống rải khắp các bản vùng sâu, vùng xa, vùng cao biên giới. Việc thay đổi nhận thức, xóa bỏ hủ tục ở Sơn La dù đã có những chuyển biến, nhưng vẫn cần có sự chung tay vào cuộc của các cấp, các ngành và cấp ủy, chính quyền địa phương, đặc biệt phải tranh thủ được những trưởng dòng họ, người có uy tín trong đồng bào Mông đẩy mạnh hơn nữa công tác tuyên truyền để bà con nâng cao nhận thức, góp phần tháo gỡ được nút thắt trong hàng thế kỉ qua để không còn tiếng khèn ai oán và bản cam kết “5 có, 5 không” thực sự đem lại sự ấm no, hạnh phúc cho đồng bào dân tộc Mông vùng cao Sơn La.

Dẫn nam: Câu chuyện về nút thắt ma chay, gây nên gánh nặng nợ nần trong hàng thế kỉ của đồng bào Mông Sơn La đã dần được gỡ bỏ từ khi có bản cam kết “5 có, 5 không” của Tỉnh ủy Sơn La.

Dẫn nữ: Mong muốn được xóa bỏ những hủ tục lạc hậu của đồng bào Mông Sơn La đã kết thúc 30 phút chương trình Phát thanh tiếng Mông thứ 6, ngày 19 tháng 4 năm 2024 của Đài PT-TH Sơn La với chủ đề “Nút thắt thế kỉ!”. Xin chào và hẹn gặp bà con và các bạn trong các chương trình sau!

(Voxpop)

Băng: 1. “Đưa người chết vào quan tài, là tổ chức tang ma văn minh”.

Băng: 2. “Không quỳ xin lộc, muốn có ăn thì phải ra sức mà làm, muốn thành tài thì cố mà học”.

Hết